

Stubbene - et østsjællandsk overdrev

Af Niels Faurholdt og Lis Ravnsted-Larsen

Vi besøgte Stubbene en dag sidst i maj 1991. Og her stod vi så, på et lille stykke velbevaret overdrev midt i det opdyrkede Stevns. På tre sider omgivet af hvedemarker og blomstrende raps og på den fjerde af unge ege i snorlige plantede rækker. På alle sider dannede hvide »skyer« af Slåen grænse til de dyrkede marker.

Det var Niels, der kendte overdrevet, så han vidste, vi skulle lave en »tør« og en »våd« liste over, hvad vi så. Én for overdrev og én for overgangsrigkær. Det var især de mange tuer - tuer lavet af Gul Engmyre - der tiltrak sig vores opmærksomhed. Vi gik fra tue til tue og undersøgte med fingerspidserne de små »mini-kosmosser« - de har det hele - er tørre på toppen og fugtige ved grunden. På mange tuer voksede Forskelligfarvet Forglemmigej. At tage skarpe billeder af den meget lille plante frembød store vanskeligheder. Små planter af Hedelyng titter frem på toppen af mange tuer - en art vi ikke har mange steder i Storstrøms amt.

Vi kravler videre mellem tuerne. Her er en tue med Lancetbladet Høgeurt - og endnu én. En tue med Vår-Star og en med Bredbladet Timian. På mange tuer ser vi Lav Tidsel, Kornet Stenbræk og Alm. Mælkeurt.

Imellem tuerne vokser velkendte overdrevsplanter som Knold-Ranunkel, Tandbælg, Katteskæg, Hjertegræs, Glat Ærenpris, Hunde-Viol, Trenervet Snerre, Stor Knopurt og Mark-Krageklo.

Niels fortæller, at senere på sommeren vil dele af overdrevet være domineret af blomstrende Seline og Djævelsbid, mens mange tuer vil være gule af Liggende Potentil.

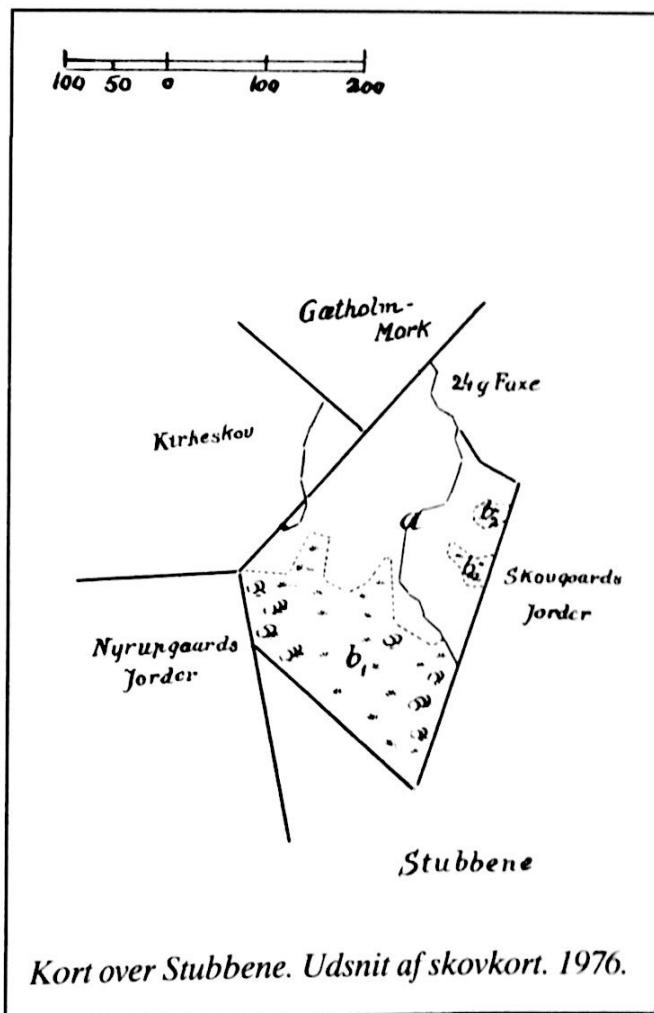
En væsentlig del af de arter vi har set, har vi i anden sammenhæng udpeget som værende karakteristiske for overdrev (i Storstrøms amt). Når bare én af dem forekommer, er der overvejende sandsynlighed for, at det er et overdrev, man står på. Vi er glade, det ser ud som om vores »system«

passer med virkeligheden!

Gennem årene har kvierne bidt overdrevets slåenbuske til skulpturer af høj kunstnerisk værdi, ikke to buske er ens. Og se - her i kanten af krattet vokser Tyndakset Gøgeurt. Nu er der ingen tvivl, det er et overdrev af første klasse.

Gødning er gift

Meget få glæder varer evigt - og således heller ikke denne blomsterglæde. Vi kommer ind på den del af overdrevet, der er gødet med kunstgødning. Niels fortæller om den dag, han så forpagteren gøde og fik ham til at lade være med at gøde **hele** overdrevet. Et godt snakketøj kan være guld værd - for blomsterne.

Figur 1. Den sydvestlige del af overdrevet. Bemærk tuerne lavet af Gul Engmyre. I baggrunden de dyrkede marker. Stubbene. 21. maj 1991. Foto: Niels Faurholdt.

På det gødede parti har fodergræsserne Alm. Hundegræs og Alm. Rapgræs samt Mose-Bunke totalt taget dominansen, og flere steder står Ager-Tidsel på spring sammen med Stor Nælde; de er parate til at tage magten, hvis græsningstrykket bliver lavere. Endnu et eksempel på, at gødning er gift for de vilde blomster. Vi konstaterer, at grænsen mellem gødet og ugødet overdrev er som trukket efter en snor. Hertil kom forpagteren, inden Niels kom til.

Engblomme og orkidéer

Tilbage til det ugødede parti. Fik vi nu noteret alle arter fra de fugtige lavninger? Én lavning domineres af Næb-Star - en anden af Toradet Star - flere tuer af Ræve-Star er klenodierne i de fugtige partier. Blandt andre fugtigbundsarter, der vokser i en skøn blan-

ding, kan vi nævne: Hirse-Star, Kær-Ranunkel, Blågrøn Star og Gul Frøstjerne.

På kanten mellem høj og lav bund jubler vi. Hvad har vi her? - Engblomme, en art Niels ikke har set på området før. To små planter, blomsterstænglerne er ikke længere end en blyant, blomsterne som et stort kirsebær - er det en kummerform eller en særlig »bonsai«-engblomme? Skidt - det er Engblomme, og hermed er antallet af lokaliteter med arten fordoblet i amtet.

Hvor vi fandt Engblommen, voksede tidligere Maj-Gøgeurt, men den er nu forsvundet fra området. Stadig findes overdrevsorkidéerne Tyndakset Gøgeurt, Skov-Gøgelilje og bedst af alt - en stor bestand af Plettet Gøgeurt. Plettet Gøgeurt findes i store mængder på grænsen mellem overdrev og fugtig bund i den nordlige del af Stubbene. Den er meget sjælden i Stor-

Vigtigste arter på tør bund

Djævelsbid	Knold-Ranunkel
Forsk.farv. Forglemmigej	Rundbælg
Skov-Gøgelilje	Seline
Plettet Gøgeurt	Gul Snerre
Tyndakset Gøgeurt	Hvid Snerre
Hedelyng	Trenervet Snerre
Lancetbladet Høgeurt	Blågrøn Star
Alm. Kamgræs	Vår-Star
Katteskæg	Kornet Stenbræk
Liden Klokke	Fåre-Svingel
Stor Knopurt	Tandbælg
Mark-Krageklo	Lav Tidsel
Alm. Kællingetand	Bredblad. Timian
Skov-Løg	Tormentil
Alm. Mælkeurt	Hunde-Viol
Liggende Potentil	

Vigtigste arter på våd bund

Engblomme	Blære-Star
Engkarse	Blågrøn Star
Alm. Fredløs	Hirse-Star
Gul Frøstjerne	Knippe-Star
Kær-Ranunkel	Ræve-Star
Nyrebladet Ranunkel	Toradet Star
Seline	Kær-Tidsel
Alm. Star	

strøms amt, kendes kun fra yderligere 3 lokaliteter med ganske få individer.

Græsningsskoven

Skydækket er forsvundet, og solen lyser gennem det lysegrønne løv, da vi går ind i græsningsskoven, der kranser overdrevet mod øst og nord. Vi begynder en ny liste.

Her i skyggen finder vi Skovarve, Bjerg-Ærenpris, Ægbladet Fliglæbe, Håret Viol, Kær-Høgeskæg, Stor Konval, Nyrebladet Ranunkel, Krybende Læbeløs, Bingelurt og Skov-Star mellem mange andre skovbundsarter.

Men der er rester af overdrevs-planteliv: Vellugtende Gulaks, Kornet Stenbræk, Mark-Frytle, Engkarse og Fåre-Svingel. Det fortæller os, at krattet langsomt rykker ud over overdrevet, selv om det er bidt godt tilbage af kreaturerne. Lidt rydning af krat ville være gavnligt; - i øst er krattet groet helt tæt sammen, så kvierne ikke længere går derind.

Men inde i græsningsskoven kan man færdes. Tyndakset Gøgeurt lyser rødt overalt i det grønne. En hvid orkidé lyser op - den sjældne hvidblomstrede form af Tyndakset Gøgeurt. Ét sted er jorden helt dækket af

Figur 2. Plettet Gøgeurt er en meget sjælden orkidé i Storstrøms amt. På Stubbene findes landsdelens største bestand, i 1991 var der mere end 500 blomstrende planter. Arten er i 1970-erne angivet som voksende i tre moseområder i amtet (i fåtallige bestande), men det er tvivlsomt, om den stadig kan findes nogen af stederne. Plettet Gøgeurts tilbagegang i Storstrøms amt synes at følge mønsteret for Bakke-Gøgelilje. Sandsynligvis fordi begge arter vælger samme type voksested. Stubbene. 15. juli 1991. Foto: Niels Faurholdt.

Figur 3. Forskelligfarvet Forglemmigej vokser i tætte bestande på mange myretuer bygget af Gul Engmyre. Stubbene. 21. maj 1991. Foto: Lis Ravnsted-Larsen.

Figur 4. Det var svært at tro på. En Enghblomme, der ikke er større end en halvt opslidt blyant - men her er beviset. Stubbene. 21. maj 1991. Foto: Lis Ravnsted-Larsen.

gøgeurtblade på flere kvadratmeter, og alle blomsterstandene er fint nippet af; det er rådyrene, der har udvalgt sig gøgeurterne, kvierne er ikke kommet på græs endnu.

Græsningsskovens øvre etager er bladhæng af en selvsået blanding af bl.a. Stilk-Eg, Ask, Bøg, Avnbøg, Storbladet Elm, Fugle-Kirsebær, Navr og Hassel. Et sted rager kronerne ind over en lille dam, formentlig en tidligere vanding. Et lille levested for padderne er her også.

Bevaring

Så har vi været det hele igennem, 76 arter har vi noteret på denne forårsdag. De landskabelige og kulturhistoriske værdier er også store.

Nærmeste overdrev af tilsvarende kvalitet

er Sønderskov Overdrev ved Skuderløse (der ikke længere græsses) og Stejlebanke ved Dybsø Fjord, begge lokaliteter ligger 20 km væk.

Stubbene må bevares, hvad kan vi gøre? Vedtagelsen af forslaget om en naturbeskyttelseslov, der tager overdrev med under den generelle beskyttelse i § 43, har måske lange udsigter, og græsningsskoven vil slet ikke blive beskyttet.

Det bedste var at give ejeren en »præmie« for at have passet området godt. Ordningen med tilskud til miljøvenlig drift kan ikke bruges, området er ikke udpeget som miljøfølsomt område i amtets planlægning. Frivillig fredning? - erstatningen er så lille, at den ikke kan motivere nogen ejer til frivilligt at gå ind for evigtvarende klausul på sin ejendom, og ordet »fredning« har som regel

negativ klang - selv i naturbeskyttelsesvenlige landboører. Området er jo heller ikke truet, det ligger som en lille perle langt fra alfarvej og drives forbilledligt - men hvor længe? Hvad kan vi da gøre: Skrive om det - selvfølgelig.

Et refugium

Vi kunne såmænd have kaldt denne artikel for »Østsjællands sidste overdrev«. Overdrev inde i landet er uhyre sjældne i Syd- og Østsjælland, og Stubbene er et refugium for overdrevsnatur i landsdelen.

Området har ført en tilværelse i ubemærkethed, og de botaniske kvaliteter omtales for første gang i denne artikel. Overdrevet indgår i Feltbotanisk Klubs hede- og overdrevsundersøgelse.

Vi arbejder i øjeblikket med en bevaringsplan for overdrev i Storstrøms amt, noget vi måske senere vil vende tilbage til i URT.

Forfatterens adresser:

Niels Faurholdt, Solsikkevej 9, 4600 Køge.

Lis Ravnsted-Larsen, Vendsysselvej 28, 3. tv., 4800 Nykøbing F.

Figur 5. Parti fra græsningsskoven med det lille vandhul. Stubbene. 21. maj 1991. Foto: Lis Ravnsted-Larsen.

Planteanatomi med små midler - simple specifikke farvninger

Af Steen Allerup

Planters finstruktur, deres anatomi, kan studeres, blot man råder over et mikroskop og nogle få hjælpemidler. Af de fleste plantedele kan man lave snit direkte af det friske materiale. I det følgende omtales en farvemethode til frihåndssnit. Metoden giver god kontrast ved at farve de vigtigste cellebestanddele, så de kan skelnes fra hinanden, og farverne giver oplysning om cellebe-

standdelenes sammensætning. De reagenser, der skal bruges, kan skaffes overalt, og den nødvendige kemi går ikke ud over, hvad man kan klare på et køkkenbord.

Farvninger bør illustreres med farvebilleder. Man kan dog med sort-hvide billeder gengive den kontrast, der opnås mellem celletyperne og cellebestanddelene. De viste billeder gengiver fotografier af frihåndssnit,